

KATAR DİPLOMATİK KRİZİ'NİN EKONOMİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ*

Analysis of the Qatar Diplomatic Crisis in the Context of Economy

*Duhan Can YILMAZ***

Öz

Katar Diplomatik Krizi'ne alternatif bir bakış açısı sunulu çalışmada, geçtiğimiz yıllarda yaşanan birtakım gelişmelerin krize olan etkisine odaklanılmış ve krizin ekonomik sebeplerle olan bağlantısı ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu hususta çalışmada öncelikle krizin ortaya çıkışında payı olan liderler ve tutumları irdelenmiştir. Daha sonra Katar'ın doğalgaz piyasasındaki yeri ve ABD ile olası rekabeti incelenmiş, ardından da Katar Ulusal Varlık Fonu'nun yatırımları üzerinde durulmuştur. Son olarak da Çin'in İpek Yolu projesi ve Katar'la olan ticaretinin krize olan etkileri okuyucuya sunulmuştur. Çalışma; krizi oluşturan siyasi sebeplerin varlığını görmezden gelmemekte; fakat krizin ortaya çıkmasındaki asli unsurun ekonomik sebepler olduğunu savunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Katar, ABD, Kriz, Varlık Fonu, Politik Ekonomi.

Abstract

The study aimed to focus on the developments regarding Qatar Crisis and reveal the connection of the crisis with economic reasons. In the study; firstly, leaders and their attitudes which played crucial role in the emergence of the crisis scrutinized. After that Qatar's position in natural gas market and possible competition with USA were examined. Then investments of the Qatar National Fund are examined. Lastly, the impact of Chinese Silk Road projects and Qatar-China trade to the crisis were analyzed. The study does not ignore existence of the political causes that constituted crisis but argues that the main factor in the emergence of the crisis is economic one.

Keywords: Qatar, USA, Crisis, Wealth Fund, Political Economy.

* Makale Geliş Tarihi: 02.04.2019 - Yayına Kabul Tarihi: 08.05.2019

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü Ortadoğu Çalışmaları Anabilim Dalı, e-posta: duhan.yilmaz@ogr.sakarya.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1929-6756.

Giriş

1970'lerde yaşanan petrol krizi ve bu süreçte enerji fiyatlarının artmasıyla Körfez ülkeleri önemli bir gelire kavuşmuşlardır. Fakat elde ettikleri bu gelir, tamamen kendi inisiyatiflerine bırakılmamış ve büyük devletler tarafından tekrardan kendi ülkelerine dönmesi gereken bir zenginlik olarak görülmüştür. Kendi iktidarlarını sağlama almak ve uluslararası alanda meşruiyet kazanmak isteyen Körfez liderleri ise elde ettikleri gelirleri çeşitli yöntemler izleyerek büyük devletlere aktarmaya devam etmişlerdir. Özellikle 1980'li yıllarda neoliberal politikaların ve küreselleşmenin tekrardan ivme kazanmasıyla birlikte süreç sistematik bir hal almıştır. Bu bağlamda Körfez ülkeleri kendi topraklarına yapılacak yatırımları batılı firmalara ihale etmişler, düşük faizlerle batılı ülkelere devlet tahvilleri satın almışlar, ordularının kapasitesiyle kıyaslandığında kullanma imkânlarının olmadığı silahları envanterlerine katmışlardır. Bir yandan da varlık fonlarını kurmuşlar ve gelirlerini batı yarım küreden birçok şirkete satın alarak veya bu şirketlere ortak olarak değerlendirmeyi seçmişlerdir. Zamanla Körfez Ülkeleri'nin zenginliğinden yeterince pay sahibi olmadığını düşünen büyük güçler ise bu ülkelerin kendi aralarındaki ihtilafları kullanarak çıkar sağlamaya çalışmışlardır.

2013 yılında ilk kıvılcımı ateşlenen Katar Diplomatik Krizi'nin 2017 yılında devam eden ve daha büyük gelişmelere sahne olan ikinci evresi bu minvalde değerlendirilmelidir. Kriz süresince Katar'a yönelik çeşitli suçlamalar getirilmiş, Katar ablukaya alınmış, diplomatik ve siyasi alanda tecrit edilmiştir. Yaşanan gelişmeler çoğunlukla Türkiye'de ve dünyada Körfez ülkelerinin kendi içerisindeki bir hesaplaşması olarak görülmüş ve özellikle de siyasi sebeplere odaklanılmıştır. Oysa Uluslararası İlişkiler disiplini de oldukça önemli bir yere sahip olan ekonomik faktörlerin bu krizin ortaya çıkışında da etkili olduğu açıktır. Krizin ortaya çıkışında öne sürülen siyasi sebepler; Katar'ın İran'la ilişkileri, terör örgütlerine maddi destek sağladığı iddiası, Arap Baharı sürecinde rejim karşıtı muhalif hareketlerin desteklenmesi, Al Jazeera kanalının izlediği yayın politikası olarak sıralanabilir. Krizi tetikleyen ve Körfez ülkelerini Katar'a karşı harekete geçiren yukarıda bahsedilen

etmenlerin doğruluğu veya yanlışlığı çalışmanın konusu değildir. Bu makalenin amacı Katar Diplomatik Krizi'ne yol açan süreçteki ekonomik sebepleri incelemektir. Çalışmanın savunduğu temel varsayım; yaşanan diplomatik krizin ortaya çıkmasında ekonomik unsurların belirleyici olduğu ve ABD'nin Körfez ülkeleri arasında yaşanan krizi kendi ekonomik çıkarları için manipüle ettiği'dir.

Katar, her geçen yıl dünyada etkisini artırmasına ve Türkiye'yle olan ilişkilerini gün geçtikçe geliştirmesine rağmen; Katar'la ilgili olarak Türkiye'deki akademik kaynaklar yeterli seviyeye ulaşamamıştır. Mevcut literatüre bakıldığında, tamamı Katar'a odaklanan kitap olarak yalnızca Zekeriya Kurşun tarafından yazılan ve Türk Tarih Kurumu'nca yayınlanan "Basra Körfezi'nde Osmanlı-İngiliz Çekişmesi, Katar'da Osmanlılar (1871-1916)" adlı esere ulaşılmaktadır. Katar'la ilgili yakın tarihli gelişmeler ise akademik olarak sınırlı sayıdaki kitap bölümlerinden, dergi makalelerinden, raporlardan veya bültenlerden takip edilebilmektedir. Örneğin Modern Orta Doğu Siyasi Tarihi isimli eserde Katar; Birol Başkan ve Feyza Gümürlüoğlu tarafından genel hatlarıyla bir tarih özeti, Amerika Birleşik Devletleri'yle (ABD) olan ilişkileri, doğalgaz kaynakları ve emir değişimi bölümleri altında incelenmiştir. Ayrıca ORMER tarafından her yıl düzenli olarak çıkartılan Ortadoğu yıllıklarında da Katar'da mevzubahis yıl içerisinde yaşanan gelişmeler kronolojik olarak anlatılmakta, ekonomi ve dış ilişkiler gibi olgular alt başlıklar halinde işlenmektedir. Yaşanan diplomatik krize dair TASAV araştırmasında ise kriz; El Cezire kanalının izlediği politikayla, İran karşıtı ittifaka katılmama durumuyla ve Trump'ın iktidara gelişi neticesinde ABD'de ortaya çıkan demokrat-cumhuriyetçi politika farklılığı üzerinden incelenmiştir.¹ Krize yönelik bir diğer makale "Basra'da Katar Açmazı" adıyla Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi'nde yayımlanmış, bu çalışmada bahse konu olan kriz; Katar'ın Müslüman Kardeşler'le olan ilişkisi, El Cezire'nin yayın politikası, BAE-Katar rekabeti ve Amerikan faktörü üzerinden ele alınmıştır. Ancak bu çalışma, hem ekonomik arka planı yeterince irdelememesi

1 Beyazıt Erkin, "Değişen ABD Politikalarının Bir Yansıması Olarak Katar Krizi", *TASAV*, <https://www.tasav.org/index.php/degisen-abd-politikalarinin-bir-yansimasi-olarak-katar-krizi.html>, (Erişim Tarihi: 10.11.2018).

hem de Katar'ın nüfusu ve kişi başına düşen milli geliri konusunda kendi içeriğiyle çelişen bilgiler ihtiva etmesinden ötürü eksik gözükmektedir.² Öte yandan uluslararası alanda Türkiye'nin aksine Katar'a yönelik onlarca kitap, makale, rapor ve analiz yazılmıştır. Uluslararası literatürde özellikle ekonomik meselelere yönelik daha fazla kaynak bulmak mümkündür. Örneğin Atlantic Council Global Energy Center tarafından yayınlanan raporda, Katar'ın ve ABD'nin LNG pazarındaki rekabetine ve bu durumun ABD'de yaratacağı hoşnutsuzluğa uzunca bir yer ayrılmıştır. Elinizdeki bu makalede de var olan ulusal ve uluslararası literatürden faydalanılmış bahsi geçen krizin ekonomik arka planına yönelik bir açıklama getirmek amacıyla literatürdeki bütünlük teşkil etmeyen içerikler bir araya getirilmiştir. Bu çalışmayla literatürdeki boşluğa katkı sunma ve yaşanan krize yönelik farklı bir bakış açısı ortaya konma amaçlanmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde; Katar Emirliği hakkında güncel bilgilere kısaca değinilecektir. Ardından krizin ikinci evresinin ortaya çıkışında küresel ve bölgesel liderlerin oynadığı rol ve ABD'nin krizin devamına yönelik tutumu irdelenecektir. Sonraki bölümde Katar Emirliği'nin ekonomik gücünü oluşturan en önemli unsur olan doğal kaynaklarla ilgili bilgi verilecek ve Avrupa LNG pazarı üzerindeki muhtemel ABD-Katar rekabetinin kriz üzerindeki rolü tartışılacaktır. Afganistan ve Irak'ın işgalleri sonrasında enerji piyasasındaki yükseliş ve Körfez ülkelerinin elinde biriken dolarların nasıl değerlendirileceği hususu ayrıca buna mukabil 2005 yılında Katar'da kurulan varlık fonu ve fonun yapmış olduğu yatırımların, yaşanan sürecin ekonomik boyutuna etkisi incelenecektir. Son bölümde Çin Halk Cumhuriyeti'nin İpek Yolu Projesi ve Katar'ın Çin'in en büyük ikinci gaz tedarikçisi olması durumunun krizle ilgisi okuyucuya sunulacaktır.

Kendisi Küçük Etkisi Büyük Ülke: Katar Emirliği

Coğrafi küçüklüğüne rağmen tüm dikkatleri üzerinde toplayan Katar, diğer ülkelerle kıyaslandığında; sahip olduğu kadim medeniyetle, köklü tarihle ve kendine özgü bir dil ve milletle

² Abdurrahman Arslan, "Basra'da Katar Açmazı", *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi*, 1(1), Ekim 2018, s. 75-91.

ön plana çıkmamaktadır. Fakat barındırdığı doğal kaynaklar ve ülkenin izlediği proaktif politika, ülkeyi bölgesindeki diğer aktörlerden ayıran en önemli özelliklerdir. Katar, anayasal mutlak monarşi düzeniyle bir emir tarafından idare edilmektedir. Katar Emiri; Şeyh Tamim bin Hamad es-Sani'dir. Emirlik; Şattü'l Arap'tan Hürmüz Boğazı'na uzanan sahilin ortalarından Basra Körfezi'nin içine doğru uzanan bir yarımada üzerine kurulmuştur.³ Söz konusu ülkenin karadan yalnızca Suudi Arabistan'la 87 km'lik bir sınırı vardır. Dünya Bankası'nın istatistiklerine göre, nüfusu 2.569.804'tür. Bu rakamın 1.351.000 kişilik kısmı 135 km²'lik başkent Doha'da ikamet etmektedir.⁴ Ülkenin nüfusu her ne kadar 2.5 milyonun üzerinde olsa da ilginç olan durum, nüfusun yalnızca %13'ünün; yani yaklaşık 350.000 kişinin Katarlı Arap olmasıdır. Geriye kalan %87'lik kesim ise çoğunluğu Güney Asyalı Müslümanlar olmak üzere yabancılardan oluşmaktadır.⁵ Ülkenin toplam yüzölçümü ise 11.586 km²'dir. Su kaynaklarının kıtlığından dolayı Katar'daki ekilebilir alanlar yalnızca %1,1 lik kısım sınırlıdır. Dolayısıyla tarıma elverişli olmayan bu ülkenin en önemli gelir kaynağı, doğalgaz ve petroldür.

Yukarıda belirtilen veriler göz önüne alındığında, görece küçük olarak sayılabilecek Katar'ın dış politika söz konusu olduğunda proaktif bir yol izlemesi, yani edilgen kalmayıp meselelerde etken olarak devreye girmesi, incelenmeye değer bir husustur. Bilindiği üzere kararlı dış politika izlemenin en önemli başlangıç noktası, içeride halk desteğinin sağlanmasıdır. Bu minvalde diplomatik kriz/ambargo süresince ülkede herhangi bir ayaklanmanın yaşanmaması ve Katar halkının hükümetinin yanında duran net bir tavır sergilemesinin başlıca sebebi halkın refah seviyesinin yüksek olmasıdır. Bu durumu tanım üzerinden açıklamak gerekirse; "Rantiye Devlet Teorisi", tam olarak mevcut

3 Birol Başkan-Feyza Gümüslüoğlu, "Katar", Hasan Öztürk, der., *Modern Ortadoğu Siyasi Tarihi*, Bilgesam Yayınları, İstanbul 2016, s. 395-405.

4 "Qatar-Data", *The World Bank Data Group*, <https://data.worldbank.org/country/qatar>, (Erişim Tarihi: 01.11.2018).

5 "Ülke Profili Katar", *Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı*, <http://www.mfa.gov.tr/katar-kunyesi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 02.11.2018).

durumu özetlemektedir.⁶ Katar; gelirlerinin %87'sini petrol ve doğalgazdan elde eden klasik bir rant devletidir. Ülkede işsizlik oranı yalnızca %3,2 olup; Katar vatandaşları devlet tarafından istihdam edilmektedir.⁷ Özel sektör ise işlerini daha çok göçmen işçiler aracılığıyla yürütmektedir.⁸ Katar, kişi başına düşen milli gelir noktasında Norveç, Lüksemburg ve İsviçre gibi ülkeleri geride bırakarak Dünya'da 2. sırada yer almaktadır. Bu rakam, yıllık 124.500 dolar civarındadır.⁹ Ülkede istihdam edilen göçmen işçiler yaklaşık 250 dolar karşılığında çalışmaktayken; ortalama bir Katar'lı Arap bundan çok daha fazla gelir elde etmektedir. Mevzubahis rakamlar doğrultusunda söylenebilir ki; maddi refah düzeyi yerinde olan Katar halkı, siyasi konularda muhalefet etme yöntemini pek tercih etmemektedir. Samuel Huntington bu süreci, düşük seviyede vergilendirilen toplumlarda taleplerin yükselmesi için çok az sebebin bulunduğunu belirterek özetlemiştir.¹⁰ Toplumun geneli belirli bir refaha eriştiğinde, statükoya karşı başkaldırı ihtimali minimum seviyeye düşer. Yukarıda ortaya koyulan rakamlar ve halkın genel refahı da Katar'ın farklı politikalar izleyebilmesine imkân tanıyan etmenlerin başlıcalarıdır.

Krizin Ortaya Çıkışında Liderlerin Rolü

2013 yılında ilk dalgası ortaya çıkan; fakat düşük seviyede yaşanan Katar Diplomatik Krizi, 2017 yılında çok daha şiddetli bir şekilde gün yüzüne çıkmıştır. Uzun süredir Suudi Arabistan'ın Veliyaht Prensi Muhammed Bin Selman'ın Birleşik Arap Emirlikleri'nin (BAE) Veliyaht Prensi Muhammed Bin Zayid'le birlikte bölgeyi domine etmek istedikleri ve bu bağlamda Katar Emiri Şeyh Tamim'in izlediği politikalardan hoşnutsuz olduğu bilinmektedir.¹¹

6 Rantiye devlet, gelirlerinin büyük kısmını dış dünyadan doğrudan elde eden, toplumun çok küçük bir kesiminin üretim ya da gelir elde etme sürecine dahil olduğu ve toplum genelinin elde edilen rantın dağıtımından faydalandığı devlet biçimidir. Detaylı bilgi için bkz. Erdem Demirtaş, *Ortadoğu'da Devlet ve İktidar*, Metis Yayınları, İstanbul 2014, s. 57.

7 Alleen J. Fromherz, *Qatar a Modern History*, Georgetown University Press, Washington 2012, s. 122.

8 Adam Hanieh, *Capitalism and Class in the Gulf Arab States*, Palgrave, New York 2011, s. 62.

9 *CIA Factbook*, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2004rank.html>, (Erişim Tarihi: 18.11.2018).

10 Demirtaş, *a.g.e.*, s. 59.

11 Alexander Griffing, "Saudi Arabia vs Qatar: How MBS's Blockade not only Failed but also Backfired", *Haaretz*, <https://www.haaretz.com/world-news/premium-saudi-arabia-vs-qatar-how-mbs-s-blockade-actually-backfired-1.6134512>, (Erişim Tarihi: 20.11.2018).

Ancak bölge ülkelerinin Katar'a karşı 2013'e kıyasla oldukça sert biçimde harekete geçebilmeleri için uygun ortamı hazırlayan birtakım gelişmeler de yaşanmıştır.

Farklı kişiliğiyle ve ABD'nin çıkarlarını öncelikle vaatleriyle iktidara gelen Trump, 2017 yılının Mayıs ayındaki Suudi Arabistan ziyaretinde imzalanan 110 milyar dolarlık silah anlaşmasının ardından yaptığı açıklamada, Ortadoğu'da radikal ideolojilerin desteklenmemesi gerektiğini vurguladığı zaman, yanında bulunan liderler, Amerikan Başkanı'nın Katar'ı işaret ettiğini söylemiştir.¹² Trump'ın söyleminin hemen ardından Körfez ülkeleri, Katar'a karşı hiç zaman kaybetmeden ve sanki yapacakları her şeyi önceden planlamışlarcasına harekete geçmişler; bu bağlamda mevzubahis ülkeyle diplomatik ilişkilerini kesmişler ve hava sahalarını Katar'a karşı kapatmışlardır. Krizin tansiyonunun yükselmesinin ardından Trump; Katar'ın çok uzun süredir yüksek derecede terör destekçisi bir devlet olduğunu açıklamıştır. Lakin ABD Başkanı, devam eden süreçte Körfez ülkelerini hayal kırıklığına uğratmış, yapmış olduğu tüm bu açıklamalarının aksine "terör destekçisi" olarak adlandırdığı Katar'la 12 milyar dolar değerindeki silah ve uçak anlaşması yapmış ve yalnızca 1 hafta sonra da onaylamıştır.¹³ Trump'ın terör destekçisi olarak nitelendirdiği Katar'la yaptığı silah anlaşması, Körfez ülkelerinin krizin gidişatına yönelik istediklerini elde etme yönündeki umutlarını da azaltmıştır.

Tüm bu gelişmelerin ışığında Trump'ın başkan olarak seçilmeden önce seçim vaadi olarak yapmış olduğu bir açıklamayı ifade etmek yararlı olacaktır. Zira Trump, kapmanya sürecindeki bir konuşmasında ABD'nin yaklaşık olarak 19 trilyon dolar borcu olduğunu ve bu borcu Arap ülkelerine ödeteceğini ifade etmiştir. Bunun gerekçesi olarak da Körfez ülkelerinin ABD yardımı olmaksızın yaşamlarını devam ettiremeyeceklerini ve bu

12 Doina Chiacu, "Trump Says Middleeast Leaders Pointed Qatar as Financing Radicalism", *Reuters*, <https://www.reuters.com/article/gulf-qatar-trump/trump-says-mideast-leaders-pointed-to-qatar-as-financing-radicalism-idUSL1N1J30D9>, (Erişim Tarihi: 15.12.2018).

13 Niall McCarthy, "The U.S. Seals 12\$ Billion F-15 Deal with Qatar Amid Gulf Crisis", *Forbes*, <https://www.forbes.com/sites/niallmccarthy/2017/06/15/the-u-s-seals-12-billion-f-15-deal-with-qatar-amid-gulf-crisis-infographic/#2b73edac65f2>, (Erişim Tarihi: 16.12.2018).

sebeple işbirliğine mecbur olduklarını belirtmiştir.¹⁴ Hâlihazırda diğer bölge ülkeleriyle yapılmış olan silah anlaşması, Katar'la da yapıldıktan sonra söz konusu kriz, yumuşama sürecine girmiştir. 2017 yılının Eylül ayında Beyaz Saray'da yapılan ortak bir basın toplantısı sırasında ise Trump, krizin çözümü hususunda bir süre önce terör destekçisi olarak nitelediği Katar'la diğer ülkeler arasında arabulucu rolünü oynamaya hazır olduğunu dile getirmiştir. Bu gelişmeler, iki taraftan da şimdilik maddi olarak istediğini temin eden ABD'nin bundan sonra tekrar ihtiyaç duyulması halinde, gerilimi yeniden tırmandırma yoluna gitmeyi tercih edebileceğinin işareti olarak da yorumlanabilir. Zira tüm bu süreç, 2013'te ilk evresi yaşanan krizin aslında yapay bir şekilde tekrardan alevlendirildiğini göstermektedir.

Washington, son yıllarda Uluslararası İlişkiler alanında sıkıntı yaşadığı devletleri, enerji fiyatları ve pazardaki rekabet yöntemlerini kullanarak saf dışı bırakmaya veya ekonomik olarak zor durumda tutmaya yönelik birtakım politikalar geliştirerek bunları uygulamayı yöntem haline getirmiştir. Suudi Arabistan'ın bir taraftan ABD'nin baskısıyla sürekli petrol arzını artırması, diğer yandan ABD'nin de kaynak bakımından en zengin ülke olmamasına rağmen günlük üretim anlamında en fazla petrol üreten ülke konumuna gelmesi, gelirlerinin büyük bir kısmını petrol ihracatı üzerinden elde eden Rusya ve İran'ın ekonomik olarak darboğaza sürüklenmesini arzu etmesinden kaynaklanmaktadır. Burada Washington yönetiminin istediği, hem piyasadaki enerji arzını artırarak; yani fiyatları düşürerek rakiplerinin en büyük gelir kaynaklarına darbe vurmak hem de kendi üreticileri için ekstra gelir kaynakları yaratmaktır. Petrol üzerinden kurgulanan ve çok uzun yıllardır devam eden bu sistem, LNG ve doğalgaz piyasasında da halihazırda kullanılmaktadır. Bahse konu olan sistem, uzun yıllar boyunca kullanılmaya da devam edecektir. ABD, izlemiş olduğu bu politikayla yalnızca problem yaşadığı devlete siyasi anlamda mesaj vermekle kalmamakta; aynı zamanda kendi üreticileri için de yeni pazarlar ve yeni gelir kaynakları yaratmaktadır.

14 "Trump'tan Körfez Ülkelerine Skandal Sözler: 19 Trilyon Dolar Borcumuzu Onlara Ödeteceğim!", *Aksam*, <http://www.aksam.com.tr/video/dunya/trumphantan-korfez-ulkelerine-skandal-sozler-19-trilyon-dolar-borcumuzu-onlara-odetecegim/29095>, (Erişim Tarihi: 18.12.2018).

2017 yılının Aralık ayında Beyaz Saray tarafından açıklanan Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi'nde ön plana çıkan "Ekonomik güvenlik, ulusal güvenlidir." olgusu da bu çerçeveden değerlendirilmelidir.¹⁵ ABD ve Trump, bahsi geçen strateji belgesinde de vurgulandığı şekilde hareket etmiş ve kriz sayesinde Katar'dan ve diğer devletlerden arzu edilen bedel bir nevi tahsil edilmiştir.

Doğalgaz ve LNG Rekabeti

Enerji bağımlılığının dış ticaret açığına olan olumsuz etkisi göz önüne alındığında, doğal kaynaklar açısından dışa bağımlı olmama durumu, her devletin arzu edeceği şartların en başında gelmektedir. Katar, bu yönden oldukça zengin bir coğrafya üzerinde bulunmakta olup; Rusya ve İran'dan sonra dünyanın en büyük üçüncü doğalgaz rezervlerine sahip ülkesidir. 2010 yılı verilerine göre; Rusya'nın 44,8 trilyon m³, İran'ın 29,6 trilyon m³ ve Katar'ın 25,3 trilyon m³ doğalgaz rezervleri bulunmaktadır.¹⁶ Katar, sahip olduğu bu kaynakları 200 yıl boyunca işletebilecektir.¹⁷ Doğal kaynaklar vesilesiyle elde edilen zenginlik, Katarlıların yaşam kalitesinde ciddi derecede artışa sebebiyet vermiştir. Neticede Katar, dünyadaki diğer tüm devletlerden daha fazla sıvılaştırılmış doğalgaz üretmekte ve ihraç etmektedir.¹⁸ Ülke sahip olduğu doğalgazı genel olarak borularla taşımak yerine LNG yöntemiyle pazarlamaktadır.

Yukarıda ifade edilen Rusya ve İran gibi aktörlerin yanı sıra, kaya gazının keşfi ve üretiminin artırılmasıyla birlikte ABD de doğalgaz piyasasındaki yerini almış ve muhtemel rakiplerden biri haline gelmiştir. ABD'nin doğalgaz ihracatındaki başlıca pazarı, mevcut durumda Meksika ve diğer Amerika ülkeleri olsa da 2020 yılı itibarıyla Katar ve Avustralya'dan sonra en büyük LNG ihracatçısı olması beklenmektedir.¹⁹ Dolayısıyla kısa sürede arz

15 The White House, *National Security Strategy of the United States of America*, Washington DC 2017, s. 17.

16 Başkan-Gümüşlüoğlu, *a.g.m.*, s. 404.

17 Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, *Katar Ülke Bülteni Raporu*, İstanbul 2014, s. 9.

18 Katar Kalkınma Bakanlığı, *Katar Milli Kalkınma Stratejisi 2011-2016*, Doha 2011, s. 45.

19 Bud Coote, *US Liquefied Natural Gas Exports Outlook*, Atlantic Council Global Energy Center, Washington 2017, s. 8.

edilmeye hazır olacak LNG için müşteri bulmak başlıca sorunlardan biri haline gelecektir. Bu bağlamda ABD için çok büyük miktarda doğalgaz talebi olan Avrupa pazarı, önemli bir pazar olarak ortaya çıkmaktadır. Halihazırda Rusya ve İran ihracatlarının büyük kısmını boru hatları üzerinden gerçekleştirmekteyken; Katar gibi LNG yöntemini kullanan ABD, Avrupa pazarında aynı müşteriye hizmet vermek isteyen iki girişimci olarak algılanmalıdır.²⁰ Kırım örneğinde Rusya'yla ve Nükleer Anlaşma örneğinde İran'la zaman zaman gergin süreçler yaşayan Avrupa ülkeleri de doğalgaz hususunda tek bir kaynağa bağlı kalmak istememektedir. Bundan dolayı bahsi geçen ülkeler, doğalgaz temininde başvurdukları kaynakları çeşitlendirmek istediklerinde, ABD ve Katar ciddi rezervi bulunan iki ülke olarak ön plana çıkmaktadır.

■ Duhan Can YILMAZ

Katar'ın LNG piyasasında ABD'nin en önemli rakiplerinden biri olduğu ABD Merkezli Atlantik Konseyi tarafından 2017 yılının Mayıs ayında yayınlanan raporda da belirtilmiştir.²¹ Bu noktayı biraz açmak için Doha, Pekin ve Washington arasındaki LNG ilişkisine bakmak gerekmektedir. Birkaç yıl öncesine kadar Çin'in LNG tedarikinde Avustralya'nın ardından ikinci sırada Katar ve üçüncü sırada ABD gelmekteydi. Fakat krizin ikinci evresinin en şiddetli şekilde yaşandığı 2017 yılında ABD, Çin'e yaklaşık 3.6 milyon LNG ihraç ederek Çin'e LNG sağlayan ülkeler sıralamasında Katar'ı geçerek Avustralya'dan (4.8 milyon ton) sonra ikinci sıraya yerleşmiştir. Daha sonra da ABD ile Çin arasında ek vergiler üzerinden şekillenen ekonomik savaş, bu alana da yansımış ve Pekin yönetimi, ABD'den LNG ithalatından tamamen vazgeçmiştir. Böylece Katar, sürekli olarak enerji ihtiyacı artan Çin'e yönelik ihracatını önce eski seviyeye getirme ve sonrasında da yükseltme imkânı bulmuştur. Öte yandan ifade edilen durum, Çin'e LNG ihraç ederek yılda yaklaşık 12 milyar dolar kâr elde eden Amerikalı üreticileri zor durumda bırakmıştır. ABD'de yaşanan başkan değişimi ve Trump'ın ekonomik göstergeleri artırmaya yönelik vaatleri göz önüne alındığında, Beyaz Saray'ın Körfez ülkeleri arasında yaşanan krizle, yalnızca bir takım siyasi sebeplerle

20 "US Aims to Dethrone Qatar with LNG War", *Daily Sabah*, <https://www.dailysabah.com/energy/2017/06/10/us-aims-to-dethrone-qatar-with-lng-war>, (Erişim Tarihi: 18.12.2018).

21 Coote, a.g.e., s. 7.

ilgilenmediği; aynı zamanda hem Avrupa piyasasında hem de Japonya ve Çin gibi devasa tüketicilerin olduğu Asya piyasasındaki rakibi olan Katar'dan rahatsızlık duyduğu ve bu rahatsızlığın çözümünü için bazı politik sebeplerin argüman olarak kullanılarak öne sürülmüş olabileceği gözükmektedir.

Tüm bu yaşananlara karşılık Katar, ABD'yle yaptığı silah anlaşmalarıyla krizin ilk dalgasını atlattıysa da henüz tam anlamıyla söz dinleyen ülke konumuna gelmemiştir. Katar Enerji Bakanı Saad Şerida el Kaabi, LNG üretimine odaklanmak amacıyla ülkenin Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) üyeliğinden ayrılmak istediğini belirtmiştir. Bu durum, Doha'ya herhangi bir kota olmaksızın arzu ettiği kadar ürünü piyasaya arz edebilme fırsatını yaratacaktır. King's College London'dan siyasi risk analisti Andreas Krieg, OPEC sürecini Katar'ın dış etkilerden uzak, özgürce kararlar alabilen bağımsız bir devlet olmak istemesiyle ilişkilendirmiştir.²² Doha yönetimi, yapmış olduğu bu hamleyle önümüzdeki süreçte Avrupa pazarı ve Asya pazarı üzerindeki rekabetin devam edeceğini ve kolay kolay bağımsız olarak nitelenebilecek politikalarından vazgeçmeyeceğini ortaya koymuştur. Söz konusu durum, önümüzdeki yıllarda Katar'a yönelik birtakım gelişmeleri tetikleyecek yeni bir krizin sebebi olabilir.

Katar Ulusal Varlık Fonu ve Etkileri

Doğal kaynakların sınırsız olmadığı ve tükeneyeceğinin bilincinde olan politika yapıcılar; gelirlerini düzenli hale getirmek ve halkın geleceğini güvence altına almak için farklı yollar izlemeye başlamışlardır. Ülkeyi turizm alanında önemli bir noktaya getirmek, finans sektörünün merkezi olması için gerekli altyapıyı sağlamak, uluslararası ses getirecek organizasyonların ülkede gerçekleşmesinin önünü açmak ve ulusal varlık fonları kurarak geleceğe yönelik yatırımlar yapmak bu yollardan bazılarıdır. Bilindiği üzere ithalat ve ihracat arasındaki bağıntı, eğer ihracatın lehine ise bu durum ülke içerisinde döviz birikmesine neden

22 "Katar'ın Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü OPEC'ten Ayrılma Kararı Ne Anlama Geliyor?", BBC, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46435925>, (Erişim Tarihi: 24.12.2018).

olmaktadır. Bu noktada karşımıza; ülkelerin ihtiyaçlarının dışında kalan ve cari işlem fazlası olarak adlandırılan birikimlerini değerlendirmek amacıyla kurdukları ulusal varlık fonları çıkmaktadır.

Ulusal varlık fonlarının beklenmeyen iç/dış şoklara ve ekonomik kargaşa dönemlerinde yaşanabilecek dalgalanmalara karşı bir önlem niteliği taşıdığı bilinmektedir.²³ Sovereign Wealth Institute tarafından açıklanan verilere göre, dünyada halen 36 farklı ülkeye ait toplam 50 ulusal varlık fonu bulunmaktadır.²⁴ Burada varlık fonları kurulmaya başlamadan önce bahse konu olan ülkelerin yatırımlarını nasıl değerlendirdiği ve kurulduktan sonra nasıl değerlendirmeye başladığı sorusu akla gelebilir. Uzunca bir süre Körfez ülkeleri, doğal kaynak ihracatından elde ettikleri dolarları, ABD'den uzun vadeli devlet tahvilleri satın alarak değerlendirmişlerdir. İşlemekte olan bu düzene göre kaynaklar ve gelirler, diğer ülkelere ait olmasına karşılık hatırı sayılır miktarda para ABD'nin kasasında kalmaktadır. Bunun karşılığında ise söz konusu devletler, kendi halkları üzerindeki meşruiyetlerini sağlamışlar; diğer bir deyişle darbeyle ya da halk ayaklanması yoluyla devrilme riskini en aza indirgeyerek ABD'nin uluslararası alanda desteğini arkalarına almışlardır. Suudi Arabistan gibi ülkeler, sahip oldukları varlık fonlarının yatırımlarında ABD'nin memnuniyetini öncelerken; Katar alışlagelenden bir nebze de olsa farklılaşmaktadır. Ancak egemen eğilimden uzaklaşıldığında veya ABD tatmin edilmediğinde, bu ülkeyle problemi olan devletlerin harekete geçmesinin önünde bir engel kalmamaktadır. Bu bağlamda Doha, Washington tarafından yalnızca doğalgaz ticaretindeki bir rakip değil; aynı zamanda diğer Körfez ülkeleri gibi ABD şirketlerine daha çok ihale ve sipariş usulü iş yaptırıp, gelirlerini aktarması gereken bir ülke olarak da değerlendirilmektedir.

Özellikle 2001 yılında gerçekleşen Afganistan'ın işgali ile 2003 senesinde yaşanan Irak'ın işgali gibi gelişmeler sonrasında petrol

23 Erdal Tanas Karagöl-Yusuf Emre Koç, *Dünyada ve Türkiye'de Varlık Fonu*, Seta Yayınları, İstanbul 2016, s. 9.

24 "League Table of Largest Public Funds", *Sovereign Wealth Institute*, <http://www.swfinstitute.org/fund-rankings/>, (Erişim Tarihi: 25.12.2018).

fiyatları oldukça yükselmiş ve Arap ülkelerinin ellerinde oldukça yüksek miktarda likidite birikmiştir. Bu gelişmelerin ışığında kurulan Katar Ulusal Varlık Fonu, 2005 yılında yatırımlarına başlamıştır. Uzun yıllar boyunca Arap şeyhleri yıllık yalnızca %5 kazanç getiren Amerikan devlet tahvillerini satın almışlardır. Ancak doğal kaynakların tükeneceği bilincine vardıldıktan sonra, yatırımlarını çeşitlendirmeye yönelmişlerdir. 7,4 trilyon dolarlık küresel varlık fonlarının yaklaşık 3 trilyon dolarının Körfez ülkelerine ait olması da dikkat çeken bir diğer ayrıntıdır.²⁵ Bu miktarda paranın ABD'nin kasasından çıkıp diğer ülkelere dağılmasının Washington yönetimini rahatsız edeceği ve buna karşı önlemler almayı deneyeceği aşikârdır. Örneğin 2009 yılında Katar, Alman otomobil devi Volkswagen ve Porsche'nin hisselerine ortak olmuştur. Buna ek olarak Katar Yatırım Fonu, Siemens ve Deutsche Bank'ın hisselerini de satın almıştır. Ayrıca Türkiye'de Altay tankının motorunu üretecek olan ve halihazırda savunma sanayisi alanında önemli projeleri gerçekleştirmiş olan BMC firmasının %50 hissesine de Katarlılar sahiptir.²⁶ Aynı zamanda Varlık Fonu Hong Kong'taki "Lifestyle International Holdings"ın %20 hissesini 5 milyar dolar karşılığında satın almış ve Çin Tarım Bankası'nın halka açılmasının ardından en büyük hissedarı haline gelmiştir.²⁷

Bahsi geçen örneklerle de ifade edildiği üzere, yatırımların Almanya, Türkiye ve Çin gibi ülkelere kayması, bu paraların ABD'den uzaklaşması anlamına gelmektedir. ABD Çevre Koruma Müdürlüğü (EPA), 2014 yılının Aralık ayında Volkswagen'in otomobillerin emisyon değerlerini hile yoluyla azalttığını ortaya çıkartmış ve davalar sonucunda Volkswagen'i 24 milyar dolar ödemeye mahkûm etmiştir. Bu durumdan Katar'ın yaklaşık 8,4 milyar dolar zararının olduğu tahmin edilmektedir. Mevzubahis veriler, ABD'nin durumdan duyduğu rahatsızlığın karşısında

25 Ufuk Şanlı, "Körfezin Görünmeyen Elleri:Ulusal Varlık Fonları", *Ortadoğu Analiz*, 2(23), Kasım 2010, s. 20.

26 Mustafa Sönmez, "Turkey-Qatar How Important Doha Money", *Al-Monitor*, <http://www.almonitor.com/pulse/tr/contents/articles/originals/2017/05/turkey-qatar-how-important-doha-money.html>, (Erişim Tarihi: 27.12.2018).

27 Julia Hollingsworth, "Why Qatar Matters to China, in spite of Gulf Isolation", *South China Morning Post*, <http://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2097206/why-qatar-matters-china-spite-gulf-isolation>, (Erişim Tarihi: 29.12.2018).

ödettiği bedeli oldukça net bir biçimde ortaya koymaktadır.²⁸ ABD tarafında özellikle başkan değişiminden sonra söylem ve eylem bazında daha ciddi adımlar atılmaya başlanmış ve rahatsızlıklar perde arkasından hamlelerle değil de direkt olarak dile getirilmiştir. Son dönemde Çin'le girişilen karşılıklı yaptırımlara ek olarak Trump, üretimlerini ABD'de yapmamaları halinde Volkswagen ve diğer Alman otomobillerinden %35 vergi alma tehdidinde bulunmuştur.²⁹ Ülkesinin çıkarlarını öncelemenin her politikacının başlıca amacı olduğu varsayılırsa, yaşananların “çıkartların çatışması” olarak tezahür ettiği ifade edilebilir. Burada belirtilmek istenen; Katar'ın bölgesel aktör olma potansiyeline sahip önemli bir oyuncu olduğu ve yaptığı yatırımlarla normal şartlarda ABD'de kalması gereken dolarları başka şekillerde harcama yoluna gittiği ve buna mukabil olarak dolaylı veya doğrudan bazı yaptırımlara maruz kaldığıdır.

Katar Üzerinden Çin'e Yönelik Engelleme mi?

Son yıllarda ekonomi, güvenlik ve politika üzerine yazılan yazıların çoğunluğu, dikkatini Asya-Pasifik bölgesine yoğunlaştırmıştır. Bunun sebebi özellikle de Çin'in her yıl gittikçe artan ekonomik, siyasi ve askeri gücüdür. Soğuk Savaş'ın ardından ABD hegemonyası ve tek kutuplu/çok kutuplu dünya düzeni tartışılırken; Çin dünya siyasetinde oldukça önemli bir yer edinerek hesaba katılması gereken bir güç haline gelmiştir. Çin'in her ne kadar ihracat ve ticaret hususunda üstün olsa da üretimin devamı ve artan nüfusunun ihtiyaçlarını karşılamak adına doğal kaynaklara bağımlı haldedir.

Doğal kaynakların temin güzergâhında yaşanan sorunların ve kaynağın çıkarıldığı bölgelerde yaşanan istikrarsızlıkların dünya enerji piyasasına nasıl etki ettiği; Irak-İran Savaşı'nda, 2. Körfez Savaşı'nda ve Irak'ın işgali sürecinde karşımıza önemli bir faktör

28 Britt Blackwelder vd., *The Volkswagen Scandal*, University of Richmond Press, Richmond 2016, s. 10.

29 Edward Taylor, “Trump Threatens German Carmakers with 35 percent U.S. Import Tariff”, *Reuters*, <https://www.reuters.com/article/us-usa-trump-germany-autos/trump-threatens-german-carmakers-with-35-percent-u-s-import-tariff-idUSKBN1500VJ>, (Erişim Tarihi: 30.12.2018).

olarak çıkmıştır. Dolayısıyla bu bölgelerde istikrarı sağlamak enerji bakımından bağımlı olan ülkeler için birinci dereceden önem kazanmaktadır.

Dünyanın en büyük doğalgaz tüketicilerinden biri olan Çin'in doğalgaz ithalatının %20'si Katar tarafından sağlanmaktadır. Aynı zamanda Katar'ın LNG ihracatında da Çin ilk sıradadır. Ayrıca 2017 yılında Çin, Katar'dan yaptığı LNG ithalatını bir önceki yıla göre %60 oranında artırmıştır. Neticede Çin'in doğalgaz ihtiyacını karşılamada Katar oldukça önemli bir yere sahiptir.³⁰ Bu minvalde Katar'ın belirli ülkeler tarafından maruz kalacağı herhangi bir ambargo veya Hürmüz Boğazı'nda yaşanacak olası bir olumsuzluk, doğrudan Çin'in LNG tedarikine darbe vuracaktır. Ayrıca doğalgaz ihracatından ötürü iki ülke arasında Çin'in diğer ülkelerle olan ticaretinin aksine Katar lehine bir durum ortaya çıkmaktadır. Buradaki ekonomik dengesizliği gidermek ve siyasi olarak daha aktif hale gelmek isteyen Çin, Katar'a füze vb. sistemler başta olmak üzere bir takım askeri malzemeler satmak istemektedir. Bu durumun ABD'nin daha fazla tepkisini çekmesinden çekinen Katar ise henüz alım yapmaktan imtina etmektedir.³¹ Diğer yandan Çin tarafından ilan edilen Yeni İpek Yolu projesinde Basra Körfezi'nden güneye uzanan koridorda, Katar'ın önemli bir konuma sahip olduğu görülmektedir.³² Körfez'deki ülkelerin kendi içlerinde yaşadıkları kriz hasebiyle Arap Yarımadası'nda yaşanan kargaşa ortamı ise dikkatini ticarete vermiş Çin için sorun teşkil etmektedir. Zaten krizin başlamasının ardından Pekin yönetimi tarafından yapılan açıklamalara bakıldığında da söz konusu durumdan Çinli yetkililerin hoşnut olmadığı göze çarpmaktadır. Zira Çinlilerin Arap Dünyası'nın daha fazla bölünmeye ve ihtilafa ihtiyacı olmadığını vurgulamaları, gelişmelerden duydukları memnuniyetsizliğin göstergesidir.³³

30 Samuel Ramani, "China's Growing Security Relationship with Qatar", *The Diplomat*, <https://thediplomat.com/2017/11/chinas-growing-security-relationship-with-qatar/>, (Erişim Tarihi: 31.12.2018).

31 Mai Jun, "Top-Level China Forum to Bring Qatar Back to Arab League Table", *South China Morning Post*, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2154148/top-level-china-forum-bring-qatar-back-arab-league>, (Erişim Tarihi: 01.01.2019).

32 "Yeni İpek Yolu Projesi Nedir?", *Politika Akademisi*, <http://politikaakademisi.org/2017/12/23/yeni-ipek-yolu-projesi-nedir/>, (Erişim Tarihi: 02.01.2019).

33 Fuat Kabakçı, "Çin'den 'Katar Krizi'nin Çözülmesi Çağrısı", *Anadolu Ajansı*, <http://aa.com.tr/tr/dunya/cinden-katar-krizinin-cozulmesi-cagrisi/835042>, (Erişim Tarihi: 02.01.2019).

Sonuç

Katar; son yıllarda ekonomik anlamda ABD'nin arzusu dışında hareket etmeye başlamış, bağımsız eylemler gerçekleştirmiş ve diğer büyük devletlerle de ticaret/yatırımlar başta olmak üzere çeşitli ilişkilerini geliştirmiştir. Dolayısıyla Doha yönetiminin uyguladığı politikaların ABD'ye rahatsızlık verecek şekilde gerçekleştiği ve yaşanan bu durumun dengelenmesi için Washington tarafından bazı hamlelerin yapıldığı çalışmada ortaya konulmuştur.

Çalışmada vurgulandığı üzere Katar, Avrupa ve Asya LNG pazar rekabetinde ABD'nin en büyük rakibidir. Bahsi geçen bölgelerin LNG piyasasında yaşanması muhtemel rekabeti engellemek için ABD tarafından pazardaki olası en büyük rakibi Katar'a yönelik ekonomik baskı uygulamak amacıyla siyasi sebeplerin öne sürülmüş olması oldukça olasıdır. Ayrıca Katar Ulusal Varlık Fonu'nun yapmış olduğu yatırımlar, diğer Körfez ülkelerinkilerle karşılaştırıldığında, daha dengeli bir görünüm sergilemektedir. Bu nedenle de tablo, ABD'nin istemeyeceği doğrultuda şekillenmektedir. Ayrıca OPEC örneğinde de olduğu gibi, Körfez'deki diğer ülkeler Katar'a nazaran söz dinlemeye ve işleyen düzene bağlı kalmaya daha meyillidirler. Son olarak Çin ile Katar'ın artan enerji ve ticari ilişkileri de ABD nezdinde rahatsızlık yaratmaktadır.

Tüm bu sebepler bir araya getirildiğinde, krizin ortaya çıkması ve Katar'ın tecrit edilmesi durumundan en kârlı çıkan taraf olarak ABD karşımıza çıkmaktadır. Yaşanan krizle birlikte, Washington krizin her iki tarafından da ekonomik olarak istediğini almıştır. Özellikle dış politika ve ekonomi alanında Doha'nın bundan sonraki tercihlerini çok daha dikkatli ve ABD'yi rahatsız etmeden yapması gerektiği mesajı net bir biçimde verilmiştir. Yaşanan bu krizde de buzdağının görünen kısmını İran'la Katar'ın artan ilişkisi, Katar'ın terör örgütlerine destek verdiği iddiası ve Al Jazeera kanalının medya politikası gibi sebepler teşkil ederken aslında daha büyük ve rahatsız edici problemlerin ekonomi alanında var olduğu karşımıza çıkmaktadır.

Bu makalede elde edilen veriler göz önüne alınarak bundan sonraki süreç için öngörülen şudur ki; Katar ekonomik açıdan ABD tarafından arzu edilen şekilde davrandığı sürece, Suudi Arabistan, Bahreyn ve BAE'nin siyasi, askeri veya diplomatik olarak herhangi ciddi bir aksiyon içerisine girmesi mümkün gözükmemektedir. Son olarak söylenebilir ki "Tarih, ekonomik unsurların milletlerarası ilişkilerdeki rolü hakkında sayısız örnekle doludur; bu bağlamda, uluslararası ilişkilerin her zaman bir ekonomi politiği olmuştur."³⁴

34 Robert Gilpin, *Uluslararası İlişkilerin Ekonomi*, çev. Murat Duran, Kripto Basım Yayım Dağıtım, Ankara 2015, s. 16.

Kaynakça

“Çin ABD’den Enerji İthalatından Vazgeçti”, *Enerji Enstitüsü*, <http://enerjienstitusu.de/2018/10/12/cin-abdden-Ing-ithalatindan-vazgecti/>, (Erişim Tarihi: 20.12.2018).

“Katar’ın Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü OPEC’ten Ayrılma Kararı Ne Anlama Geliyor?”, *BBC*, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46435925>, (Erişim Tarihi: 24.12.2018).

“League Table of Largest Public Funds”, *Sovereign Wealth Institute*, <http://www.swfinstitute.org/fund-rankings/>, (Erişim Tarihi: 25.12.2018).

“Trump’tan Körfez Ülkelerine Skandal Sözler: 19 Trilyon Dolar Borcumuzu Onlara Ödeteceğim!”, *Akşam*, <http://www.aksam.com.tr/video/dunya/trumptan-korfez-ulkelerine-skandal-sozler-19-trilyon-dolar-borcumuzu-onlara-odetecegim/29095>, (Erişim Tarihi: 18.12.2018).

“US Aims to Dethrone Qatar with LNG War”, *Daily Sabah*, <https://www.dailysabah.com/energy/2017/06/10/us-aims-to-dethrone-qatar-with-Ing-war>, (Erişim Tarihi: 18.12.2018).

“Yeni İpek Yolu Projesi Nedir?”, *Politika Akademisi*, <http://politikaakademisi.org/2017/12/23/yeni-ipek-yolu-projesi-nedir/>, (Erişim Tarihi: 02.01.2019).

ARSLAN, Abdurrahman, “Basra’da Katar Açmazı”, *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi*, 1(1), Ekim 2018, s. 75-91.

BAŞKAN, Birol-Feyza Gümüşlüoğlu, “KATAR”, H. Öztürk, der., *Modern Ortadoğu Siyasi Tarihi*, Bilgesam Yayınları, İstanbul 2016, s. 395-405.

BEYAZIT, Erkin, “Değişen ABD Politikalarının Bir Yansıması Olarak Katar Krizi”, *TASAV*, <https://www.tasav.org/index.php/degisen-abd-politikalarinin-bir-yansimasi-olarak-katar-krizi.html>, (Erişim Tarihi: 10.11.2018).

BLACKWELDER, Britt vd., “The Volkswagen Scandal”, *University of Richmond:Robins School of Business*, Richmond 2016, s. 1-23.

CHIACU Doina, "Trump Says Mideast Leaders Pointed to Qatar as Financing Radicalism", *Reuters*, <https://www.reuters.com/article/gulf-qatar-trump/trump-says-mideast-leaders-pointed-to-qatar-as-financing-radicalism-idUSL1N1J30D9>, (Erişim Tarihi: 15.12.2018).

CIA *Factbook*, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2004rank.html>, (Erişim Tarihi: 18.11.2018).

COOTE, Bud, *US Liquefied Natural Gas Exports Outlook*, Atlantic Council Global Energy Center, Washington 2017.

DEMİRTAŞ, Erdem, *Ortadoğu'da Devlet ve İktidar*, Metis Yayınları, İstanbul 2014.

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, *Katar Ülke Bülteni*, İstanbul 2014.

FROOMHERZ, Alleen, *Qatar a Modern History*, Georgetown University Press, Washington 2012.

GILPIN, Robert, *Uluslararası İlişkilerin Ekonomi Politikası*, çev. Murat Duran vd., Kripto Basım Yayım Dağıtım, Ankara 2015.

GRIFFING, Alexander, "Saudi Arabia vs. Qatar: How MBS's Blockade not only Failed to Achieve Its Goals but also Backfired", *Haaretz*, <https://www.haaretz.com/world-news/.premium-saudi-arabia-vs-qatar-how-mbs-s-blockade-actually-backfired-1.6134512>, (Erişim Tarihi: 20.11.2018).

HANIEH, Adam, *Capitalism and Class in the Gulf Arab States*, Palgrave, New York 2011.

HOLLINGSWORTH, Julia, "Why Qatar matters to China, in Spite of Gulf Isolation", *South China Mornings Post*, <http://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2097206/why-qatar-matters-china-spite-gulf-isolation>, (Erişim Tarihi: 29.12.2018).

KABAKÇI, Fuat, "Çin'den 'Katar Krizi'nin Çözülmesi Çağrısı", *Anadolu Ajansı*, <http://aa.com.tr/tr/dunya/cinden-katar-krizinin-cozulmesi-cagrisi/835042>, (Erişim Tarihi: 02.01.2019).

KARAGÖL, Erdal-Emre Koç, *Dünyada ve Türkiye'de Varlık Fonu*, Seta Yayınları, İstanbul 2016.

Katar Kalkınma Bakanlığı, *Katar Milli Kalkınma Stratejisi 2011-2016*, Körfez Yayın ve Yazım Şirketi, Doha 2011.

MAI, Jun, "Top-Level China Forum to Bring Qatar Back to Arab League Table", *South China Morning Post*. <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2154148/top-level-china-forum-bring-qatar-back-arab-league>, (Erişim Tarihi: 01.01.2019).

MCCHARTY, Niall, "The U.S. Seals \$12 Billion F-15 Deal With Qatar Amid Gulf Crisis [Infographic]", *Forbes*, <https://www.forbes.com/sites/niallmccarthy/2017/06/15/the-u-s-seals-12-billion-f-15-deal-with-qatar-amid-gulf-crisis-infographic/#2b73edac65f2>, (Erişim Tarihi: 16.12.2018).

RAMANI, Samuel, "China's Growing Security Relationship with Qatar", *The Diplomat*, [thediplomat.com: https://thediplomat.com/2017/11/chinas-growing-security-relationship-with-qatar/](https://thediplomat.com/2017/11/chinas-growing-security-relationship-with-qatar/), (Erişim Tarihi: 31.12.2018).

Sovereign Wealth Institute, *League Table of Largest Public Funds*, <http://www.swfinstitute.org/fund-rankings/>, (Erişim Tarihi: 25.12.2018).

SÖNMEZ, Mustafa, "Turkey Qatar: How Important Doha Money", *Al Monitor*, <http://www.almonitor.com/pulse/tr/contents/articles/originals/2017/05/turkey-qatar-how-important-doha-money.html>, (Erişim Tarihi: 27.12.2018).

ŞANLI, Ufuk, "Körfezin "Görünmeyen Elleri" : Ulusal Varlık Fonları", *Ortadoğu Analiz*, 2(23), Kasım 2010, s. 18-24.

TAYLOR, Edward, "Trump Threatens German Carmakers with 35 percent U.S. Import Tariff" *Reuters*, <https://www.reuters.com/article/us-usa-trump-germany-autos/trump-threatens-german-carmakers-with-35-percent-u-s-import-tariff-idUSKBN1500VJ>, (Erişim Tarihi: 30.12.2018).

The World Bank Group, 2017, <https://data.worldbank.org/country/qatar>, (Erişim Tarihi: 15.11.2018).

White House, *National Security Strategy of the United States of America*, Washington DC 2017.

Structured Abstract

The oil crisis in 1970s and the rise in energy prices at this period, led the Gulf countries to earn a significant amount of revenue. But this income was not left to the Gulf countries to own initiative and it was seen as a wealth to be returned to its own country by the great states. The Gulf leaders, who wanted to secure their power and to gain legitimacy on the international level, continued to transfer their revenues to large states by following various methods. Especially in 1980s, when the neoliberal policies and globalization gained momentum again, the process became systematic. Nevertheless, as it is shown in the study, Qatar started to follow more independent policies than other Gulf countries. In this study, it is argued that Qatar acts in a way that is contrary to the interests of the United States, especially in economic issues. In order to explain this argument properly, both national and international literature is used. When we check the national literature in Turkey, there are some historical publications and some current analyses focused on Qatar and all benefited in this study, but it is obvious that those were not enough alone. As mentioned, the texts which related to Qatar, in Turkey they were reviewed, but it seems many articles in the national literature about Qatar crisis are generally focused on the political reasons of the crisis. For this reason, mainly international analyses, news and reports have been used in this study. It is obvious that international reports and studies bring the matter to the table in a various way, which gives us a chance to focus on specific occasions. Considering all of these, the study tried to bring all pieces together which stand apart, in order to constitute a meaningful whole.

The second phase of the Qatar Diplomatic Crisis, which was sparked in 2013 and continued in 2017 with major developments, should be evaluated economically. During the crisis, various charges brought against Qatar and Gulf countries blockaded at the same time isolated Qatar in diplomatic and political fields. Developments between Qatar and Gulf countries, which is often seen as a revenge or dispute in Turkey; even the media of the countries of the world, generally focused on political reasons. On

the other hand, it should be observed that the economic factors, which have a very important place in the international relations discipline, are also quite effective in the emergence of this crisis. In case of need, political reasons for the emergence of the crisis in media, respectively summarized; Qatar's relations with Iran, the claim that; it provides financial support to terrorist organizations, support of anti-regime movements in the Arab Spring process and the publication policy of Al Jazeera channel.

The accuracy or inaccuracy of the above-mentioned factors triggering the crisis and mobilizing the Gulf countries against Qatar is not the subject of the study. Main assumption that the study advocates; economic factors played a significant role in the emergence of the diplomatic crisis and the US, manipulated the crisis between the Gulf countries for their own economic interests. Qatar, which has gathered all the attention despite its small size, compared to other countries; it does not come to the fore with the ancient civilization, a long history or a unique language and nation but the natural resources and the proactive policy of the country are the most important features that differentiate the country from the others. In addition, Qatar started to implement the concept of soft power in international politics, which perceived as a threat by other countries. Qatar has allocated a large share of its investments to the Germany, China and Turkey which makes USA more nervous. Moreover, Qatar is the biggest competitor of the USA in the LNG market. This situation shows us that Qatar will become an important competitor for the USA in the European market and Asia market in terms of natural gas industry in upcoming years. Additively, the commercial-energy relations with China have made the Qatar a threatening country in the perspective of USA. In order to prevent possible competition in the LNG market, it is quite likely that political reasons have been put forward by the United States in order to exert economic pressure on Qatar, its biggest rival in the market. Finally, the increasing energy and trade relations between China and Qatar created discomfort in the Middle East region, where the USA is hegemon. China, as one of the largest natural gas consumers in the world, 20% of China's natural gas imports are provided by Qatar, while China is the first in Qatar's LNG exports.

By damaging the energy trade between Qatar and China, the United States can easily apply pressure on China and her giant economy. Qatar Emirate perceived is not only a competitor in the natural gas trade but also as a country that should have been able to evaluate the revenues it has obtained so far, by investing in the USA or as a contractor in the USA. This shows us that the United States will always keep this crisis on the agenda and use it when it is needed, even if it does not ignite the issue at all.

When all these reasons are brought together, it is seen that the most profitable country is the United States in this crisis. With the crisis, USA has taken what it desired economically from both sides, Qatar now knows that she must be much more carefully and should conduct policies without disturbing the interests of USA. In this study, it is predicted that Saudi Arabia, Bahrain and the United Arab Emirates does not seem to be involved in any serious political, military or diplomatic action as long as Qatar is acting in favor of the United States' economic interests. Finally, it can be said that, history is full of countless examples of the role of economic elements in International Relations; in this context, International Relations have always been related to political economy.